

WYBRANE ASPEKTY PSYCHOLOGICZNE DOBORU KANDYDATÓW NA NURKÓW I PŁETWONURKÓW

Władysław Wolański, Stanisław Pełka, Józef Ramisch

Ośrodek Szkolenia Nurków i Płetwonurków Wojska Polskiego, Pracownia Psychologiczna Marynarki Wojennej

STRESZCZENIE

W artykule przedstawiono wyniki pilotażowego programu włączenia testów psychologicznych do zasad kwalifikacji kandydatów na nurków i płetwonurków wojskowych.

Badaniom poddano 207 kandydatów do podjęcia szkolenia w Ośrodku Szkolenia Nurków i Płetwonurków Wojska Polskiego. Byli oni poddani testom sprawności umysłowej, testom badającym cechy osobowości, testom sprawności psychomotorycznej i testom sprawności ogólnej.

Wykazano liczne przeciwwskazania natury psychologicznej do podjęcia szkolenia i służby nurkowej; najczęściej stwierdzano niski stopień sprawności umysłowej. We wnioskach zasugerowano, aby wzorem innych państw do kwalifikacji kandydatów na nurków włączyć badania psychologiczne.

Wyniki testów, mimo ich nieobligatoryjności, zostały częściowo wzięte pod uwagę przy opiniowaniu przez Wojskową Komisję Morsko – Lekarską.

Słowa kluczowe: kwalifikacja nurków, kwalifikacja psychologiczna, dobór metody.

ARTICLE INFO

PolHypRes 2024 Vol. 87 Issue 2 pp. 51 – 56

ISSN: 1734-7009 eISSN: 2084-0535

DOI: 10.2478/phr-2024-0011

Strony: 6, rysunki: 0, tabele: 2

page **www of the periodical:** www.phr.net.pl

Publisher

Polish Hyperbaric Medicine and Technology Society

Typ artykułu: oryginalny

Pierwotnie opublikowano w **Rocznik Służby Zdrowia Marynarki Wojennej 1980**

Termin zatwierdzenia do druku w PHR: 25.03.2024 r.

WSTĘP

Ustaleniem zasad doboru kandydatów do nurkowania zajmowało się wielu badaczy [1,2,3,4,5]. W Polsce zasady te regulują „Przepisy służby nurkowej Marynarki Wojennej” oraz „Instrukcje o badaniu lekarskim i ocenie zdolności fizycznej i psychicznej do służby na okręcie”, które jednak dosyć ogólnie mówią o doborze kandydatów w aspekcie psychologicznym. Jak wiadomo, nurkowanie wiąże się z szeregiem czynników obciążających organizm w trakcie przebywania pod zwiększonym ciśnieniem. Wszelkie nieprawidłowości psychofizyczne i nieprzestrzeganie przepisów nurkowych mogą powodować choroby i wypadki związane z nurkowaniem. Od płetwonurków wymaga się nie tylko odpowiedniej kondycji fizycznej, ale zdolności przystosowania się, równowagi emocjonalnej i innych predyspozycji psychicznych [2,3,6].

Dobór kandydatów na płetwonurków i nurków pod względem odpowiedniej kondycji fizycznej nie nastęcza większych trudności, natomiast dobór pod względem psychicznym jest trudny. Poszukiwania kierunku wprowadzenia obiektywnej oceny psychologicznej kandydatów na nurków doprowadziły do wprowadzenia stosowania badań psychologicznych przy ocenie stanu zdrowia kandydatów. Badania psychologiczne dla doboru płetwonurków i nurków w wielu krajach Europy zaczęto stosować w latach 70-tych [2,3].

Amerykańscy lekarze wojskowi, a także francuscy i radzieccy, zgodnie podkreślają znaczenie doboru płetwonurków i nurków także z psychologicznego punktu widzenia [2,3,5,6,7].

W związku z tym, że do obecnej chwili w Polsce nie wykonywano płetwonurkom badań psychologicznych przy doborze kandydatów do nurkowania, postanowiono dobrać odpowiednie testy i wykonać badania psychologiczne w Pracowni Psychologicznej Marynarki Wojennej kandydatom do zasadniczej służby wojskowej w Ośrodku Szkolenia Nurków i Płetwonurków WP w Gdyni oraz przedstawić wyniki badań Komisji Lekarskiej w trakcie określania zdolności do nurkowania.

MATERIAŁ I METODY

Badaniami psychologicznymi objęto 207 marynarzy, kandydatów na płetwonurków i nurków klasycznych, wcielonych do zasadniczej służby wojskowej w Ośrodku Szkolenia Nurków i Płetwonurków WP.

Badania psychologiczne przeprowadzono w 3 tygodniu po wcieleniu. W okresie tym kandydaci oceniani byli pod względem zdrowotnym przez Wojskową Komisję Morsko-Lekarską w aspekcie zdolności do nurkowania. Częściowo oceny wyników badań psychologicznych były uwzględnione przez WKML.

Badania psychologiczne przeprowadzono stosując następujące testy:

a) Testy pomiaru wieloczynnikowej sprawności umysłowej:

- test zdolności ogólnych,
- test „krajobraz”.

b) Testy określające cechy osobowości:

- kwestionariusz osobowości H.J. Eysencka,
- skala osobowości J. Taylora.

c) Aparat MRK-433 do pomiaru sprawności psychomotorycznej, przy czym oceniono:

- poziom sprawności umysłowej,
- podstawowe wymiary osobowości,
- nasilenie lęku,
- sprawność psychomotoryczną.

Test zdolności ogólnych (TZO-1) przystosowany został do badań inteligencji ogólnej. Składa się z 3 części:

W części I bada się sprawność spostrzegania, w części II bada się procesy myślowe (rozumowanie), w części III natomiast ocenia się znajomość słownika, umiejętność rozwiązywania zadań z arytmetyki oraz widzenie przestrzenne.

Test „krajobraz” przeznaczony jest do badania sprawności spostrzegania określonych elementów krajobrazu na wyznaczonym wycinku.

Ocena testu „krajobraz” ma znaczenie uzupełniające w stosunku do wyników badania wieloczynnikowej sprawności umysłowej. Uzdolnienia w kierunku spostrzegania terenowego są badane u kandydatów kierowanych na kurs płetwonurków i nurków.

Inwentarz osobowości H.J. Eysencka (Maudsley Personality Inventory) służy do pomiaru podstawowych wymiarów osobowości zrównoważenie-niezrównoważenie (neurotyczność) oraz ekstra-intrawersji. Kwestionariusz składa się z 64 pytań. 24 z nich mierzą neurotyczność (skala N, a dalsze 24 służą do pomiaru ekstra-intrawersji (skala E). 16 pytań określa szczerść wypowiedzi (skala K).

Neurotyczność można określić jako nadmierną wrażliwość uczuciową, chwiejność emocjonalną, małą odporność na stres i skłonność do załamania się w sytuacjach trudnych. Ekstrawersja to zdaniem Eysencka „nastawienie na zewnątrz”, charakterystyczna jest mała wrażliwość tych osób, a jednocześnie praktyczność i towarzyskość. Intrawertyk jest „nastawiony do wewnątrz”, zamknięty w sobie, powściągliwy, woli samotność. Uczuciowość jego jest poddana kontroli umysłowej, stosunek do przyszłości jest pesymistyczny. Ekstraintrawersja zdaniem Eysencka znajduje podstawy w procesach pobudzenia i hamowania centralnego układu nerwowego.

Skala osobowości J. Taylora jest skalą przejawianego lęku, opiera się na założeniu że, potencjał reakcji jest iloczynową funkcją popędu i nawyku [8]. Skala ta może służyć do badania tej zależności. Tak więc, jeżeli twierdzenie Hulla, że istniejące popędy są czynnikiem, przez który mnoży się siłę istniejących nawyków jest słuszne, to zmiany w sile ludzkiego popędu takiego jak lęk, w połączeniu ze zmianami czynników nawykowych, powinny prowadzić do implikacji, które można by sprawdzić przeprowadzając systematyczne eksperymenty [8]. Osoby o silnym popędzie powinny osiągać wyższy poziom

wykonania niż osoby o słabym popędzie, pod warunkiem, że obie grupy mają nawyki odpowiednio do wykonywanej czynności.

Taylor zakłada, że wyniki uzyskane w tej skali są w pewien sposób związane z reaktywnością emocjonalną, która z kolei wpływa na poziom popędu. Tak więc osobnicy uzyskujący wysokie wyniki w skali lęku mogą być chronicznie skłonni do reagowania w sposób emocjonalny albo też mogą być bardzo wrażliwi na pobudzającą stymulację i reagować na sytuacje, które mają pewne emocjonalne konsekwencje.

Według obu tych interpretacji, wskazywaliby oni na wyższe niż ludzie z niskimi wynikami w skali lęku pobudzenie emocjonalne w ogóle lub przynajmniej w wielu sytuacjach [3,8].

Miernik reakcji MRK-433 przeznaczony jest do badania funkcji psychomotorycznych przez określenie czasu reakcji prostych, złożonych oraz alternatywnych. Zasady badania polegają na tym, że badana osoba reaguje przyciskiem (przyciskami) ręcznym lub nożnym na emitowane bodźce optyczne i akustyczne. Ocenę wyników badania wyraża się w wartości stenowej.

WYNIKI BADAŃ

Badania prowadzono w dwóch grupach. W grupie I przebadano 118 kandydatów na pletwonurków. Wyniki badań przedstawiono w tabeli 1, natomiast w tabeli 2 przedstawiono niektóre badane funkcje. W grupie II przebadano 89 kandydatów na pletwonurków. Wyniki, podobnie jak poprzednio przedstawiono w tabelach 1 i 2.

Ocena jako niezdolnych do nurkowania ze względów psychicznych w grupie I była brana pod uwagę w czasie oceny kandydatów przez WKML, a wyniki badań psychologicznych grupy II nie były brane pod uwagę na komisji lekarskiej.

Należy dodać, że pewna liczba kandydatów miała wyniki negatywne badań psychologicznych w kilku poziomach badań. Osoby te powinny być poddane lepszej analizie na wstępie szkolenia, gdyż z tej grupy rekrutują się najczęściej pletwonurkowie wykuszający się w trakcie szkolenia ze względów psychicznych.

Tab. 1

Zestawienie wyników badań kandydatów na nurka i pletwonurka pod względem ich zdolności do nurkowania.

Liczba badanych	Niezdolni		Niekorzystny wynik badań psychologicznych	Wykuszalność w trakcie szkolenia
	Z powodów psychicznych	Z powodów innych		
Grupa I	15	18	25	5
118	0g, 25			
Grupa II	6	19	37	Nie badano
89	0g, 25			

Tab. 2

Zestawienie obniżonych, niektórych badanych funkcji umysłowych i zaburzeń osobowości u badanych osób.

Rodzaj grupy	Niski poziom sprawności umysłowej	Tendencje neurotyczne	Tendencje psychopatyczne	Nasilenie lęku	Wydłużony czas reakcji
Grupa I	18	3	-	8	Nie badano
Grupa II	17	15	2	3	5

WNIOSKI

1. Kandydaci na nurków i pletwonurków powinni mieć wykonywane badania psychologiczne z uwzględnieniem: poziomu sprawności umysłowej, podstawowych wyników wymiarów osobowości, nasilenia lęku oraz sprawności psychomotorycznej.
2. Wyniki badań psychologicznych powinny być uwzględniane w trakcie orzekania przez komisje lekarskie zdolności do nurkowania.
3. Wprowadzenie badań psychologicznych powinno przyczynić się do zmniejszenia wykuszalności żołnierzy podczas szkolenia nurkowego.

BIBLIOGRAFIA

1. Dolatowski A., Ulewicz K.: Zarys fizjopatologii nurkowania. Warszawa. 1974.
2. Miasnikow A.P.: Medyczne zabezpieczenie pletwonurków, akwonautów i pracowników kesonowych. Leningrad 1977.
3. Michaelis W., Rickers G.: Wahrmed. Mschr. Heft 3/1973, 79. Indywidualna charakterystyka pletwonurków bojowych.
4. Pełka S.; Wstępne wyniki badań psychologicznych kandydatów na nurka i pletwonurka. Przegląd Morski 2/72.
5. Szikanow E.P.: Podręcznik pletwonurka. Moskwa. 1973.
6. U.S.Navy Diving Man.: Navy Department. Washington. 1970.
7. Biuletyn urzędowy Ministerstwa Pracy. Paryż. 1974.
8. C.N. Cofer M.H. Appley: Motywacja. Teoria i badania. PWN Warszawa. 1972.

Władysław Wolański

Ośrodek Szkolenia Nurków i Pletwonurków Wojska Polskiego,
Pracownia Psychologiczna Marynarki Wojennej
Ul. Rondo Bitwy pod Oliwą 1
86-103 Gdynia